

ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ Й ПРАВА

УДК 340.1+343.1

Дуфенюк О. М.,

oxpost@lvduvs.edu.ua; ORCID ID: 0000-0001-6529-4036

Researcher ID: Y-6445-2019

к.ю.н., доц., доцент кафедри кримінального процесу та криміналістики

факультету № 1 Інституту з підготовки

фахівців для підрозділів Національної поліції,

Львівський державний університет внутрішніх справ, м. Львів

КОНЦЕПТ БАЛАНСУ У ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВОМУ ТА КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНОМУ ДИСКУРСІ

Анотація. *Статтю присвячено з'ясуванню доктринальних підходів до визначення змісту концепту балансу у теоретико-правовій та кримінально-процесуальній науці. Ці підходи складатимуть методологічну основу для подальшого формування концептуальної моделі рівноваги у кримінальному провадженні. Пропонується зміщення фокусу уваги від окремих вибіркового компонентів до системи загалом. Зміст дослідження структуровано на кілька блоків. У першій частині йдеться про витоки ідеї балансу в історико-правовому континуумі. Звісно, обмежених обсяг статті не дозволив окреслити повною мірою багатоманітність інтерпретацій правового балансу, проте узагальнення, зроблене авторкою, підтверджує, що ідея рівноваги, узгодженості, пропорційності обговорювалася тільки фрагментарно і під впливом домінуючої парадигми. Друга частина статті показує епоху стрімкого зростання уваги до процесу балансування в американській юриспруденції. У цьому контексті авторка апелює до напрацювань Т. А. Алейнікова та П. Макфадена, які показують не тільки переваги тесту балансування в праві, але й вади цієї теорії. Третя частина статті демонструє позиціонування концепту балансу в українському правовому дискурсі. Тут робиться акцент на балансуванні інтересів в юридичному процесі, хоча балансування має стосунок і до функцій диспозитивного методу регулювання, і до чинників диференціації кримінально-процесуальної форми, і до пропорційності застосування розсуду і т.д. Завершальна частина презентує авторську концептуальну трирівневу модель балансу. У висновках підкреслено, що баланс у кримінальному провадженні є невід'ємним атрибутом правової, демократичної держави. Про якісний баланс на рівні інституційному дбає держава, а критерієм цієї якості є те, що на рівні правозастосовному ця держава стає у таку ж "чергу за справедливістю", в якій очікує на справедливе рішення звичайна людина.*

Ключові слова: *теорія права, правова доктрина, кримінальне провадження, інституційний баланс, правозастосовний баланс, особистісний баланс, тест пропорційності, правова держава, справедливість.*

Dufeniuk O. M.,

oxpost@lvduvs.edu.ua; ORCID ID: 0000-0001-6529-4036

Researcher ID: Y-6445-2019

Phd, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Criminal Procedure and Criminalistics

of the Faculty 1 of the Institute of Training Specialists for the Units of the National Police

Lviv State University of Internal Affairs, Lviv

THE CONCEPT OF BALANCE IN THEORETICAL LEGAL AND CRIMINAL PROCEDURAL DISCOURSE

Abstract. *The article is devoted to clarifying doctrinal approaches that determine the content of the balance concept in legal theory and criminal procedural science. These approaches will form the methodological basis for the further formulation of the conceptual balance model in criminal proceedings. It is proposed to shift the focus from individual selective components to the overall system. The content of the study is structured into*

several blocks. The first part deals with the origins of the idea of balance in the historical-legal continuum. Of course, the limited scope of the article did not allow to outline fully the pluralism of the legal balance interpretations. However, the author's conclusions confirm that the idea of balance and proportionality was discussed only fragmentarily and under the influence of the dominant paradigm. The second part of the article shows the era of rapid growth of attention to the balancing process in American jurisprudence. In this context, the author appeals to the works of T. A. Aleinikoff and P. McFadden, which show not only the advantages of the balancing test in law, but also the disadvantages of this theory. The third part of the article demonstrates the positioning of the balance concept in the Ukrainian legal discourse. Here the emphasis is on the balancing of interests in the legal process, although the balancing is related to the functions of the dispositive method of regulation, and to the factors of differentiation of the criminal procedural form, and to the proportionality of discretion, etc. The final part presents the author's conceptual three-level balance model. The conclusions emphasize that balance in criminal proceedings is an integral attribute of a legal, democratic state. The state takes care of the qualitative balance at the institutional level. The criterion of this quality is that the same state, at the level of application of the law, is in the same "line of justice" in which an ordinary person is waiting for a fair decision.

Key words: theory of law, legal doctrine, criminal proceedings, institutional balance, law application balance, personal balance, proportionality test, legal state, justice.

JEL Classification: K 40

DOI: <https://doi.org/10.32782/2616-7611-2023-13-01>

Постановка проблеми. Природа права має іманентною метою досягнення справедливості, правильного співвідношення, пропорційності, гармонії. Відтак, балансування має ключове значення і розглядається як «центральне поняття» і в правотворчості, і в процесі застосування права [1, с. 12–13]. Втім для того, щоб баланс став досяжним у праксеологічній площині, він має отримати фундаментальне підґрунтя на доктринальному рівні. Як зауважує О. Костенко, «людський фактор у праві» не може ефективно діяти без доктрини. Люди не можуть творити належне законодавства і належним чином його використовувати у правовій практиці, бо тільки за допомогою доктрини можна пізнати ті закони природи, на яких має засновуватися право. Законодавець чи юриста без правової доктрини вчений метафорично порівнює з «вершником без голови» [2, с. 33].

Загальним об'єктом юридичної науки вважається «цілісний нормативно-інституціонально-регулятивний комплекс, що сформувався у процесі функціональної взаємодії права та держави, включений в єдину систему досягнення соціальної стабільності суспільства в онтичній площині співвіднесення суспільного і правового порядків» [3, с. 78]. Отже, більшою чи меншою мірою кожний дослідник права опирається на теорію права. Разом з тим, як слушно зауважує А. Бугайчук, кримінальна процесуальна наука на сучасному етапі переважно поповнюється здобутками прикладного характеру, хоча юридичні науки мають широкий спектр дослідно-функціональних мож-

ливостей і в багатьох випадках комплексний характер окремих явищ і процесів потребує використання теоретико-методологічного підходу [4, с. 49–50]. Сказане мотивує до міжгалузевих наукових пошуків та формування таких концептуальних положень, які б набули доктринального характеру і водночас мали б вплив на вирішення практичних проблем, наприклад, у сфері кримінального провадження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Пошуки розробленої комплексної концепції правового балансу у правовій науці не дали суттєвих результатів. Втім слід визнати, що фрагментарно ідеї балансу у праві з'являлися у працях теоретиків та філософів права: О. Балинської, В. Бігуна, Т. Полянського, П. Рабіновича, О. Рогача, О. Чепис та ін. Ідеї пропорційності у кримінальному процесі розглядали Н. Глинська, І. Гловюк, Л. Лобойко, Ю. Мирошниченко, В. Михайленко, С. Погребняк, І. Тітко та ін. Визнаючи беззаперечну цінність опублікованих праць вказаних вище та багатьох інших авторів, важливо підкреслити, що попри намагання осмислення феномена правового балансування, багато питань залишаються об'єктом дискусій і потребують подальшого вивчення.

Постановка завдання. Метою статті є з'ясування підходів до визначення змісту концепту балансу у теоретико-правовій та кримінально-процесуальній науці. Ці підходи складатимуть методологічну основу для формування концептуальної моделі рівноваги у кримінальному провадженні та зміни парадигми через від-

мову від концентрації на одному чи кількох компонентах балансування та розширення фокусу на систему загалом. Можливо, саме в цьому полягатиме ключ до виходу зі замкнутого кола перманентних з часу проголошення незалежності судових реформ та реформ органів правопорядку в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Витоки ідеї балансу в історико-правовому континуумі Західної Європи. Ще у давньогрецькому розумінні держави фундаментальною думкою була гармонія життя, яке спільно ведуть її громадяни. Закон вважався таким, що створює цю гармонію або рівновагу між багатими і бідними, щоби всі по справедливості отримали їм належне. Цю ідею гармонії та пропорційності розуміли і як фізичний, і як етичний, і як політико-правовий принцип, що відображав властивість природи загалом і властивість людської природи зокрема [5, с. 53]. Християнська доктрина впровадила новий вектор балансу в дихотомії «церква – держава», зміст якого лаконічно транслює максима: «... віддайте кесарю – кесаре, а Богові – Боже!». Накладена на ідею світського права ідея християнського обов'язку, ставила громадянина у становище двоїстого підпорядкування: з одного боку держава і закон, а з іншого – Царство Небесне і духовний закон. Людський послух і вірогідданство розщеплювалося на два ідеали, на дві лінії підпорядкування. Як наслідок, ці дві сили стали причиною тривалих і гострих дискусій у Західній Європі, боротьби за автономію церкви в державі та свободу совісті, що мало далекосяжні наслідки [5, с. 194].

Про необхідність рівноваги суперечливих інтересів під контролем владного суверена писав Н. Макіавеллі. Віддаючи державцю абсолютну владу, позиціонує його поза законом і поза мораллю, наділяючи його рисами «вершителя долі нації», «бездоганного втілення гострого розуму» і т.д., Н. Макіавеллі став автором «макіавелізму» у його неоднозначній смисловій конотації подвійності стандартів для правителя і для звичайної людини [5, с. 315–317]. Такий підхід передбачав, що про інституційне балансування не могло бути й мови, а балансування інтересів було можливе тільки там, де не було інтересу в правителя. Безсумнівно, там, де такий інтерес з'являвся, його перевага була передбачувана та безапеляційна.

У Гобсівській концепції суспільного контракту цінність державного правління полягає у самому його існуванні, адже альтернативою залишається

анархія, яка не може гарантувати «відчутні на дотик» мир, комфорт, безпеку особи і захист її власності. Раціональна засада самозбереження керує людьми. І хоча Т. Гобс скептично ставився до ідеї розподільчої справедливості та моральних ідеалів як основи договору, все ж він підкреслював важливість утвердження законів природи, що здатне відновити в суспільстві рівновагу, а також цінність відплатної справедливості, коли ефектне врядування карає за невиконання угод: «Слова надто слабкі, би приборкати людські амбіції, жадібність, лютощі й інші пристрасті, не спираючись на страх перед силою примусу» [5, с. 411, 416–417]. Отже, стан рівноваги у суспільстві є екзистенційною умовою буття людини.

Трансформуючи ідеї Т. Гобса, кількома століттями пізніше Дж. Бентам у своїй утилітаристській манері переконував, що принцип найбільшого блага найбільшого числа людей має бути «мірою правди й кривди». Юридична система зводилась до правильного розподілу покарань для досягнення бажаних наслідків, а бентамівський критерій пропорційності полягав у тому, що «одна людина варта того ж самого, що й інша», а в підрахунку найбільшого блага «кожна особа рахується за одну й ніхто – більш, ніж за одну» [5, с. 591–598].

Можна продовжити пошуки в історико-правовому континуумі окремих фрагментарних ідей, дотичних до теми правового балансування, проте слід визнати, що ця ідея обговорювалася тільки фрагментарно і під впливом домінуючої парадигми і тільки в ХХ ст. цей напрям набув більш конкретизованого змісту. Баланс у праві став розглядатися переважно в контексті дискусій про цінності та інтереси сторін, які постали перед обличчям суду. Превалював спрощений підхід ототожнення роботи бакалійника і роботи судді, що полягає в тому, щоби поставити конкуруючі права та інтереси на ваги та зважити їх один проти одного. Проте цей процес набагато складніший, ніж здається на перший погляд. Зважаються не тільки права та інтереси, але й цілі та засоби, а в деяких випадках застосовується «асиметричне балансування, коли суддя ставить великий палець на одну чашу ваги» [6, с. 397].

Епоха балансування в американській юриспруденції. Концепція балансування стала трендом дебатів американської юриспруденції у 1950-х та 1960-х роках. Посилання американського федерального суду та суду штату на «тест балансування» 1955–1987 роки коливається від нуля на початку 60-их, до сотні вже на початку

70-их та п'ятсот наприкінці 80-их років. Втім погана або хороша ідея не стає кращою або ще гіршою тільки тому, що стає популярною [7, с. 603, 605].

Американський правник Т. А. Алейніков називає балансування метафорою, яка відповідає нашим звичним уявленням про справедливість і використовується для опису надзвичайно важливої концептуальної операції. Майже в усіх конфліктах, особливо тих, що проникають у сферу права, є щось, що можна сказати на користь двох або більше результатів. Який би результат не був обраний, комусь це буде вигідно, а хтось буде відчувати себе знедоленим. Незаперечним є те, що такий процес має бути частиною будь-якої практичної правової системи. Зрештою, більшість того, що робить суд насправді є балансуванням. Водночас, підкреслює вчений, це не повинно засліпити нас перед надзвичайною небезпекою легковажного використання балансування в системі правосуддя, нерозуміння серйозних проблем в його механізмі [8, с. 943–945].

Подібний спосіб міркування демонструє ще один представник американської юриспруденції П. Макфаден. У своїй праці «Тест балансування» (1988 р.), погоджуючись зі складністю зважування цінностей та інтересів, правник вказує на особливість цього процесу у порівнянні з консервативним позитивістським підходом: «судді пропонується вийти з-за межі рамки формального обґрунтування, заснованого на правилах, і прямо зіткнутися з реальними проблемами сторін судового процесу» [7, с. 586]. З цього логічно випливають переваги балансування, адже йдеться про більшу відвертість в процесі суддівства та більшу чутливість до труднощів індивідуального випадку [7, с. 588].

П. Макфаден диференціює баланс у правозастосовній діяльності на три типи. До першого типу відноситься *балансування фактів*, тобто зважування представлених доказів для визначення наявності юридично значущих станів речей. Другий тип балансування передбачає *балансування правил*. Він більш проблематичний, оскільки йдеться про визначення норми права, яка має бути застосована, а вона перебуває у тісному зв'язку з інтересами, які потрібно балансувати. Саме цей баланс зумовив появу правил, які забороняють окремі форми діяльності органів поліції. Третій тип балансування – *балансування результатів*. Тут вирішальну роль відіграють не констатація фактів, не норма права, а наслідки вирішення справи, правовий результат. Для кра-

шого розуміння його змісту потрібно нагадати, що концепція верховенства права вимагає, щоб усі закони застосовувалися на засадах загальності та рівності. Таким чином, було сформовано методологічні підвалини опору проведенню юридичних відмінностей між особами поза межами тих винятків, існування яких абсолютно необхідне. Однак існує і протилежна мотивація. Суд хоче вчинити правильно в особливому випадку і може припустити, що саме в цій ситуації доречним є виняток з правил. Це давня дискусія про змагання загального й особливого, і вирішення її коливається то в одну, то в іншу сторону, як вітер [7, с. 597–602].

Концепт правового балансу в українському дискурсі. У кабінетах української юридичної школи також відчутною є тенденція обмежувати дискурс про баланс у праві як баланс публічних та приватних інтересів або тест пропорційності. У цьому контексті важливим є дослідження О. Чепис, в якому авторка, апелюючи до низки джерел, систематизувала різні підходи до розуміння балансу в праві і розглядає його, по-перше, як правову ідею, що полягає у збалансованості правового регулювання; по-друге, як принцип, який є практичним орієнтиром, зокрема, для законодавця; по-третє, як цінність, яка виявляється при зіставленні належного балансу (який необхідно обґрунтувати на доктринальному рівні) та дійсного стану узгодженості правового регулювання [9, с. 224]. Вчена переконана, що правовий дисбаланс слід розглядати радше як неминуче, а не випадкове явище, щодо якого має бути вироблена система гнучких інструментів реагування, що дають змогу своєчасно гармонізувати як систему законодавства, так і систему права загалом [9, с. 225].

Про балансування інтересів у загальнотеоретичному вимірі говорить О. Рогач. Вчений звертає увагу, що встановлення обмежень прав і свобод людини на певному етапі розвитку держави є необхідністю, яка запроваджується з метою балансування інтересів, досягнення компромісу між державними інтересами (основи конституційного ладу, суверенітет, незалежність, територіальна цілісність, національна, державна безпека, громадський порядок), суспільними інтересами (свобода слова, свобода віросповідань, забезпечення здоров'я і моральності населення; охорона навколишнього природного середовища, економічна та інформаційна безпека тощо) та правами і свободами людини [10, с. 139]. Такий підхід реплікує ідею легітимності порядку П. Рікера, за

допомогою якого, підкреслював правник, "держава намагається стати на перешкоді насильству, нехай навіть ціною іншого насильства, від якого, власне, є похідною і сама політична влада й ознаки якого вона не може позбутися" [11, с. 9].

Більшість дослідників визнають вагому роль балансу інтересів для системи кримінального провадження, щоправда акцентуючи увагу на різних аспектах. Так, Л. Лобойко у своїй докторській дисертації розглядав забезпечення розумного балансу (оптимального співвідношення) публічно-правового і приватно-правового начал під час провадження у кримінальних справах як одну із *основних функцій диспозитивного методу правового регулювання у кримінальному процесі* [12, с. 18]. І. Тітко присвятив окремий підрозділ свого дисертаційного дослідження, в якому обґрунтував, що превалювання приватного або публічного інтересу безпосередньо впливає на встановлення кримінальної процесуальної форми, а баланс зазначених інтересів виступає одним із *чинників її диференціації*. Вчений також висловив конструктивні пропозиції для оптимізації балансу приватних і публічних інтересів при здійсненні проваджень у формі приватного обвинувачення [13, с. 14–15, 27]. С. Погребняк, у ґрунтовній праці «Тест на пропорційність» (2013 р.), ретельно дослідивши історичну еволюцію цього правового феномена, акцентує увагу на *домірності застосування розсуду* органів державної влади при здійсненні своїх функцій, критеріїв визначення легітимності втручання у приватне життя заради досягнення публічної мети [14, с. 6–7]. О. Загурський, посилаючись на доповідь Н. Глинської, наводить твердження, згідно з яким *прямим обов'язком держави у сфері кримінального судочинства є забезпечення гармонійного балансу приватних і суспільних інтересів*, що деталізується, по-перше, у балансі між необхідністю забезпечити права та інтереси приватних осіб, з одного боку, та гарантіях ефективного здійснення органами держави кримінального переслідування та відправлення правосуддя, з іншого; по-друге, у балансі прав та законних інтересів сторони обвинувачення та захисту; по-третє, у балансі правових можливостей державного обвинувача та потерпілого у справах публічного та приватно-публічного обвинувачення. При цьому проблематика збалансованості, передусім, розглядається як результат правотворчої діяльності і саме там криється основа досконалого кримінального провадження [15, с. 163]. Суголосно Ю. Мирошніченко вбачає *запоруку*

ефективного судочинства і справедливого правосуддя у розумному балансі приватних і публічних інтересів, диспозитивних і офіційних засад, змагальних і розшукових начал в кримінальному процесі, адже доведення будь-яких цивілізаційних цінностей до рівня «крайньої гіпертрофованості» загрожує руйнуванням системи, яка їх сповідує [16, с. 112].

Н. Нетеса, розглядаючи баланс інтересів крізь призму кримінального права, наголошує, що йдеться не про абсолютну рівнозначність суспільних та приватних інтересів, а про оптимальне їх поєднання, що допускає можливість встановлення пріоритету тих чи інших інтересів, виходячи зі ступеня їх важливості [17, с. 132]. Схоже розуміння юридичної формули «справедливого балансу» використовується в судовій практиці ЄСПЛ і полягає в тому, щоби «кожній стороні надавалася розумна можливість представити справу в таких умовах, які не ставлять цю сторону у суттєво не вигідне становище відносно другої сторони» [18, с. 25].

Можна продовжити виклад численних прикладів апелювання до концепту «балансу інтересів» в академічних колах, однак зупинимось на цьому та зауважимо, що балансування в контексті кримінального провадження аж ніяк не вичерпується тільки врівноважуванням інтересів. Баланс у кримінальному провадженні співвідноситься до балансування інтересів як ціле до частини. Існують інші дихотомії, інші вектори, які у наративах правників фігурують здебільшого фрагментарно та сепаровано від єдиної системи, яка в цьому дослідженні стає «на повний зріст». Як справедливо зазначає А. Андрушко, баланс слід розглядати як узагальнену комплексну категорію, яка не може бути обмеженою відображенням лише одного аспекту (наприклад, інтересу, права чи обов'язку). Його архітектоніка асоціюється з стійкістю, упорядкованістю та рівновагою у праві в цілому, рівновагою взаємодіючих понять, процесів, правовідносин, що забезпечують стійкість правової системи загалом [19, с. 12].

Баланс у кримінальному провадженні. Балансу як правовому явищу, проєктованому у площину кримінального провадження, властиві специфічні характеристики. По-перше, *балансу властивий системотворчий потенціал*. Він формує каркас системи кримінального провадження, навколо якого розвиваються різні інститути, інституції, стандарти, процедури і правила. Звужений погляд на концепт «балансу» необхідно розширити до трьохрівневої системи,

де *макрорівень балансу* передбачає узгоджену діяльність інституційної інфраструктури кримінального провадження, пропорційність між метою і засобами її досягнення, між завданнями та ресурсами, між національними та наднаціональними джерелами права; *мезорівень балансу* передбачає зважування, рівновагу, узгодження різних компонентів (цінностей та інтересів, правових позицій та можливостей, науки і практики, змісту і форми) на правозастосовному рівні; *мікрорівень балансу* стосується рівня особистісного, в межах якого йдеться про узгодження об'єктивного та суб'єктивного, освіти і практики, моралі і права.

По-друге, цей баланс є білатеральним, оскільки передбачає, як мінімум дві сторони, два компоненти, які конкурують між собою. По-третє, баланс є хитким і динамічним, адже одна невелика зміна в КПК може призвести до величезних зрушень в усій системі кримінального провадження, один суттєвий доведений факт може вплинути на внутрішнє переконання судді. Серед факторів, які впливають на баланс можна назвати: *фактори макрорівня* (наукова доктрина, правові норми, політична воля, доступні ресурси, аналітичні та статистичні звіти, узагальнення практик, оцінювання ефективності роботи, легітимність реформ, суспільна думка); *фактори мезорівня* (обставини, що підлягають з'ясуванню, докази та їх джерела, стандарти їх оцінки, аргументи сторін, правові позиції, досягнення науки, які застосовуються у процесі доказування); *фактори мікрорівня* (професійна підготовка працівників органів досудового розслідування, прокурорів та суддів, їхня правова свідомість та культура, світогляд, імператив добросовісності, здатність до рефлексії, мораль).

По-четверте, у демократичній, правовій державі баланс має бути справедливий і розумний. Зміст урівноважування не означає досягнення механічної симетрії, а збереження пропорційності. Для кожного рівня балансування формується свій унікальний набір критеріїв визначення бажаної рівноваги у системі та навпаки визначення ризиків дисбалансу.

Висновки і перспективи подальших досліджень у даному напрямі. Узагальнення наукових джерел показало різноманітність підходів та складність вирішення різновекторних аспектів балансу як в загальнотеоретичному сенсі, так і в правозастосовній діяльності, а головне – відсутність системності у вивченні балансу в контексті кримінально-процесуальних відносин. Запропонована концептуальна модель передбачає три

рівні балансу: (1) інституційний; (2) правозастосовний; (3) особистісний. На кожному з цих рівнів можна виокремити субрівні балансу і кожному з них може бути присвячено окреме дослідження. Баланс у кримінальному провадженні має низку суттєвих характеристик і хоча він не є панацеєю від несправедливих рішень і має «слабкі місця» (порівняння непорівнюваного та вимірювання невимірного, коли співвідношення стосується різнорідних цінностей, прав та інтересів, або творення підстав для різного застосування правових норм у схожих справах і т.д.), проте є індикатором демократичного режиму. В тоталітарних державах балансування взагалі не потрібне. Там кримінальне провадження є засобом захисту інтересів правлячої верхівки, сатисфакції автократії, тому балансування інтересів, доказів, правил, змісту, форми і т.д. або відсутнє взагалі, або має декоративний сенс, або присутнє епізодично.

Баланс у кримінальному провадженні є індикатором розвитку саме демократичних інституцій, правової держави. Воно підважує категоричну доктрину абсолютизму публічного інтересу, ставиться до права як до «живої», пластичної матерії. З цього випливає важливий висновок: *про якісний баланс на рівні інституційному дбає держава, а критерієм цієї якості є те, що на рівні правозастосовному ця держава стає у таку ж «чергу за справедливістю», в якій очікує на справедливе рішення звичайна людина.*

ЛІТЕРАТУРА:

1. Турянський Ю. Права людини нового покоління: суспільна мораль vs людська гідність. *Публічне право*. 2019. № 3(35). С. 9–15.
2. Костенко О. Природні і людські фактори у праві (Дослідження з позиції соціального натуралізму). *Вісник НАН України*. 2005. № 8. С. 25–35.
3. Захарченко П., Мірошниченко М. Про необхідність підвищення уваги до об'єкта дисертаційного дослідження з юридичних наук. *Право України*. 2021. № 3. С. 76–90.
4. Бугайчук А. Моніторинг наукової розробленості сучасної джерельної бази кримінального процесуального права України. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2018. № 6. С. 49–57.
5. Себайн Дж. Г., Торсон Т. Л. Історія політичної думки / пер. з англ. М. Габлевич, І. Гарник та ін. Київ: Основи, 1997. 838 с.
6. Beery B. T. Tiered balancing and the fate of Roe V. Wade: how the new Supreme Court majority could turn the Undue-Burden standard into a Deferential Pike test. *Kansas Journal of Law and Public Policy*. 2019. Vol. XXVIII. P. 395–424.

7. McFadden P. M. The Balancing Test. *Boston College Law Review*. 1988. Vol. 29(3). P. 585–656.

8. Aleinikoff T. A. Constitutional Law in the Age of Balancing. *The Yale Law Journal*. 1987. Vol. 96. P. 943–1005.

9. Чепис О. І. Баланс і дисбаланс інтересів суб'єктів права інтелектуальної власності. *Порівняльно-аналітичне право*. 2020. № 1. С. 223–227.

10. Рогач О. Я. Зловживання правом: теоретико-правове дослідження. Ужгород: Ліра, 2011. 368 с.

11. Пікер П. Право і справедливість / пер. із фр. Київ: Дух і літера, 2002. 216 с.

12. Лобойко Л. М. Методи правового регулювання у кримінальному процесі України: автореф. дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.09; Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого. Харків, 2007. 37 с.

13. Тітко І. А. Нормативне забезпечення та практика реалізації приватного інтересу в кримінальному процесі України: автореф. дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.09; Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого. Харків, 2016. 37 с.

14. Погребняк С. Тест на пропорційність. *Юрист України*. 2013. № 2. С. 5–10.

15. Загурський О. Б. Завдання кримінального провадження в контексті нової кримінальної процесуальної політики України. *Право і безпека*. 2012. № 5(47). С. 161–165.

16. Мирошниченко Ю. М. Про об'єктивну істину і змагальність кримінального судочинства. *Вісник Маріупольського державного університету*. 2016. Вип. 11. С. 109–115.

17. Нетеса Н. В. Суспільні та приватні інтереси в кримінальному праві: до питання пошуку балансу. *Питання боротьби зі злочинністю*. 2017. Вип. 33. С. 123–137.

18. Фулей Т. І. Застосування практики Європейського суду з прав людини при здійсненні правосуддя: науково-методичний посібник для суддів. 2-ге вид. Київ, 2015. 208 с.

19. Андрушко А. В. «Баланс інтересів»: експлікація поняття в контексті трудового права. *Університетські наукові записки*. 2015. № 1. С. 109–119.

REFERENCES:

1. Turianskyi Yu. Prava liudyny novoho pokolinnia: suspilna moral vs liudska hidnist. *Publichne pravo*. 2019. № 3(35). S. 9–15.

2. Kostenko O. Pryrodni i liudski faktory u pravi (Doslidzhennia z pozytsii sotsialnoho naturalizmu). *Visnyk NAN Ukrainy*. 2005. № 8. S. 25–35.

3. Zakharchenko P., Miroshnychenko M. Pro neobkhdnist pidvyshchennia uvahy do obiekta dysertatsiinoho doslidzhennia z yurydychnykh nauk. *Pravo Ukrainy*. 2021. № 3. S. 76–90.

4. Buhaichuk A. Monitorynh naukovoi rozroblenosti suchasnoi dzherelnoi bazy kryminalnoho protsesual-

noho prava Ukrainy. *Naukovi zapysky Instytutu zakonodavstva Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 2018. № 6. S. 49–57.

5. Sebain Dzh. H., Torson T. L. Istoriia politychnoi dumky / per. z anh. M. Hablevych, I. Harnyk ta in. Kyiv: Osnovy, 1997. 838 s.

6. Beery B. T. Tiered balancing and the fate of Roe V. Wade: how the new Supreme Court majority could turn the Undue-Burden standard into a Deferential Pike test. *Kansas Journal of Law and Public Policy*. 2019. Vol. XXVIII. P. 395–424.

7. McFadden P. M. The Balancing Test. *Boston College Law Review*. 1988. Vol. 29(3). P. 585–656.

8. Aleinikoff T. A. Constitutional Law in the Age of Balancing. *The Yale Law Journal*. 1987. Vol. 96. P. 943–1005.

9. Chepys O. I. Balans i dysbalans interesiv subiektyv prava intelektualnoi vlasnosti. *Porivnialno-analitychne pravo*. 2020. № 1. S. 223–227.

10. Rohach O. Ya. Zlovzhyvannia pravom: teoretyko-pravove doslidzhennia. Uzhhorod: Lira, 2011. 368 s.

11. Riker P. Pravo i spravdelyvist / per. iz fr. Kyiv: Dukh i litera, 2002. 216 s.

12. Loboiko L. M. Metody pravovoho rehuliuвання u kryminalnomu protsesi Ukrainy: avtoref. dys. ... dokt. yuryd. nauk: 12.00.09; Natsionalnyi yurydychnyi universytet imeni Yaroslava Mudroho. Kharkiv,, 2007. 37 s.

13. Titko I. A. Normatyvne zabezpechennia ta praktyka realizatsii pryvatnoho interesu v kryminalnomu protsesi Ukrainy: avtoref. dys. ... dokt. yuryd. nauk: 12.00.09; Natsionalnyi yurydychnyi universytet imeni Yaroslava Mudroho. Kharkiv, 2016. 37 s.

14. Pohrebniak S. Test na proportsiinist. *Yuryst Ukrainy*. 2013. № 2. S. 5–10.

15. Zahurskyi O. B. Zavdannia kryminalnoho provadzhennia v konteksti novoi kryminalnoi protsesualnoi polityky Ukrainy. *Pravo i bezpeka*. 2012. № 5(47). S. 161–165.

16. Myroshnychenko Yu. M. Pro obiektyvnu istynu i zmahalnist kryminalnoho sudochynstva. *Visnyk Mariupolskoho derzhavnogo universytetu*. 2016. Vyp. 11. S. 109–115.

17. Netesa N. V. Suspilni ta pryvatni interesy v kryminalnomu pravi: do pytannia poshuku balansu. *Pytannia borotby zi zlochynnistiu*. 2017. Vyp. 33. S. 123–137.

18. Fulei T. I. Zastosuvannia praktyky Yevropeiskoho sudu z prav liudyny pry zdiisnenni pravosuddia: naukovo-metodychnyi posibnyk dlia suddiv. 2-he vyd. Kyiv, 2015. 208 s.

19. Andrushko A. V. "Balans interesiv": eksplikatsiia poniattia v konteksti trudovoho prava. *Universytetski naukovi zapysky*. 2015. № 1. S. 109–119.

Стаття надійшла до редакції 24.04.2023